ضةند بيرةوةرييةك لة سالَيادي كؤضي دوايي مامة هةذاري موكرياني دا ... أسناس جاف

میلی کاژێر، دووی پاش نیوه ڕۆی ڕۆژی2 ی ڕه شه مه ی ساڵی 1369هه تاوی (ساڵی 1991 زایینی) پیشان ده دا. ڕادوێی سه رانسه ریئێران ،له به شی هه واڵ و ده نگ و باسی خۆیدا، هه واڵێکی خه م هێنه ری بۆ کوردان ،بڵاو کرده وه : " سه یدا عه بدوره حمانیشه ره فکه ندی ناسراو به هه ژار، وه رگێڕ و شاعیر و نووسه ریبه نێو بانگی کورد، کۆچی دوایی کرد "هه ڵبه ت وه بزانم بێژه ری ئه و هه واڵه له پێشدا مامه هه ژارییه ئێرانی ناساند ، ئه و خاڵه م جوان له بیر نه ماوه .ئه و ڕۆژه وه ک زستانه که ی ئه مساڵ ، به فرێکی قورس دونیایته نیبوو.به بلاوبوونه وه ی ئه و هه واڵه هه ژێنه ره به نێو خوێندکارانی کوردیزانکۆی تاران، دانیشته ی گه ڕه کی خوێندکاران، هه ڵکه وته له شه قامی " ئه میر ئاباد" دا، هه ر به و زوقم و کرێوه و سه رما و سۆڵه، هه ژان و خرۆشێ چێ بوو. هه ر یه که و مژول و سه رقاڵیکار و هه رمانێک بوو. به ده م کاریشه وه هه ر خوێندکاره کوردێکتده دی، فرمێسکێ گه ش به ڕوخساریا ، ئه تکایه خوار.به هۆی هه وڵ و چالاکی دۆسان و هه ڤالان ، ده یان بابه ت و نووسراوی سه رپارچان، ئاماده کرا که هه ر یه که شیان به یه ک و چه ن به یته شێعرێ یان ڕسته یێکی مامه هه ژار، ڕازابووه وه : "با من به هه ژاری بچمه بن گڵ کورد ڕۆژێ ئه بێ به گوڵ له سه ر چڵ "یه کی دی ئه م چه ن به یته ی به سه ره وه بوو : " به کوردی ده ژیم، به کوردی ده مرم به کوردی ده یده م ، وه رامی قه برم به کوردی دیسان، زیندوو ده بمه وه له و دنیاش بۆ کورد، تێ هه ڵده چمه وه"ئه وی دیکه یان لێی نووسرابوو : " زۆر له ڕۆژ ئاشکراتره، پێناسیگه لان له جیهان، دروشمی نه ته وایتی، ئامیانی ڕه گه زایتی، زمانه و به س " .لێبڕاین هه ر به و عه سره ، به ره و " عه زیمیه ی که ره ج" بکه وینهڕێ، که چی به فری قورسی ئه و ڕۆژه ، ڕێی پێ گرتین.له سبه ی ڕا ، یانێ ڕۆژی 3 ڕه شه مه ، خوێندکارانی کوردیدانیشته ی تاران به کچ و کوڕه وه، به سواری پاسێک ، به ره وماڵی مامه هه ژار چووین . به هه زار زه حمه تان ، پاسه که هه تا" عه زیمیه" بڕی کرد . که گه یشتین ، که س له نێو یانه که ی مامه هه ژاردا، خۆی به غه ریوو و نه ناس، نه ده زانی و هه ر یه که خه ریک به کارێکه وه بوو .ماڵه گچکه که ی مامه هه ژار ئه و ڕۆژه، جمه ی ئه هات له شه یدایانیئه و زاته به ڕزه . سات نه بوو ده نگ و زره ی ته له فۆنت به رگوێنه که وێ، هه ر کوردێک و له و سه ری دونیاوه، هه ندێ له ئه وروپا و برێک له ئه مریکاوه، ته له فۆنیان ده کرد و هاوخه می خۆیانڕاده گه یاند . گریان ساتێ وچانی پۆله مه لانی شه یدای نێوده ڤه ره که ی ڕۆحی هه ژاری نه ده دا. زۆرێ له ئه ندامانی پارتیدێمۆکراتی کوردستانیش (مه به ست پارتییه کانه) له وێ ئاماده بوون،ڕاسه که ئه و ڕۆژه که س له وێ میوان نه بوو، به لاّم له به ر ناسیاریفره تری پارتییه کان به ماڵه که ی مامه هه ژار، کۆڕگێڕ ئه وان بوون.له بیرمه دۆکتۆر شه وکه ت له نێو جه ماعه ته که دا هه ستایه وه وده ستی کرد به لێدوانێ کورت له سه ر مێژینه ی خه باتی مامه هه ژار.پاشان ئه و ده رفه ته ش به ئاماده بووانی ئه و کۆڕه ماته مینییه درا،هه ر یه که و بابه تی خۆ بخوێنێته وه . یادمه منیش په خشانه شێعرێکمخوێنده وه به ناونیشانی : گوڵی سه ربه ستی ژاکا :

هه واڵ گه یشت
جارێکی تر دار و به ردی کوردان هه مووی
ڕه شی پۆشی
که چی هێشتا برینه قووڵه که ی
هه ڵبجه سارێژ نه ببوو
هێشتا کراسی تۆخی ئازێتی
له به ر کوردان نه که نرابوو
هێشتا شاخ و ده شتی کوردستانم
په ژاره ی زامی هه زاران
ڕۆڵه ی لاو و ساوای چه وساوه ی خۆی
له ناخا بوو

تازه خه ریک بوو نه مامه که ی هیوا
به ری ده دا
ڕۆژانێک بوو
بزاڤه که ی ڕووناکبیران
مژده ێ سه وزی بۆ جڤاکی
کوردان پێ بوو
به لاّم دیسان خه م کوردستانی
ته نییه وه

شاسواری مه یدانه که ی وێژه ی کوردان
کۆنه دۆسته که ی مام هێمن
خاوه نه که ی : " بۆ کوردستان "
" ئاڵه کۆک و کۆشکی بلوورین"
هه ڵۆی سه ربه رزی کوردستان
مامه هه ژاره که ی کوردان
به یه کجاری به جێی هێشتین
به ئێجگاری بوویه وه به میوانه که ی
خاکی کوردان.
به ڵام هۆ مامه گیان هه ژار
ئه رخه یان به، تا به و ڕۆژه ی
کورد بمێنێ و کوردستانێ
یاده که ت، ناوه که ت
قه ت ون نابێ
قه ت ون نابێ .

ئه و په خشانه شێعره به تۆزێ ده سکارییه وه هه مان ڕۆژ خوێندمه وه .پاشی مه رگه ساته که ی هه ڵه بجه و شه هیدبوونی پترله پێنجمرۆڤی بێ تاوان و خاپووربوونی زۆر گوند و ژاره باران کرانیزۆر کانیاوان ، له لایه ن ده سته ڵاتی دێوئاسای به عسه وه، که هه موومرۆڤێکی بێدار و ئازایخوازی دونیای هه ژاند، شاعیر و نووسه ریکورد و بگره هه موو کوردێ، له هه مبه ر ئه و دره خووییه و ئه وجه نایه ته دژه مرۆڤانییه دا، هه ڵوێستی گرت و لێی هاتنه ده نگ.له بیرمه وه بزانم ساڵی 1367 هه تاوی (90-1989 زایینی) بوو کهمامه هه ژار ، له کۆڕێکی ماته مینی کوردان له زانکۆی تارانا که به هۆی هه وڵ و دڵسۆزی خوێندکارانی کورده وه ، هه ر به و بۆنه وهساز درا بوو، کاتێ ده ستی به لێداون و ئاخاوتن کرد، زۆر به توندیره خنه ی له مێدیا و ڕێکخراوه کانی جیهانی گرت که له حاند ئه وکاره ساته جه رگبڕه دا، هه ڵوێستێکی جوامێرانه و مرۆڤانییانه گرتۆته به ر، ئه وه له حاڵێک دایه به پشگیری له هه ندێ که س یانبزاڤ، هاواری به ناو ئازادیخوازبوونییان به هه موو دونیاده گه یینن.مامه هه ژار له گه رمه ی ئاخاوتنه که یدا و زۆر به تووڕه بییه وهله حه نای ئه و ڕووداوه، وتی : " که رانباوگاوێکی وه ک سه لمان ڕووشدی، که هه تا دوێنێ که س نه یده ناسی، ئه وه نده یگه وره ده که ن و ئه وه ن لاگری لێوه ده که ن که گوایه گیانی وه به ر مه ترسی که وتووه و هه ڕه شه ی له سه ره ، که چی زێتر له پێنج هه زار مرۆڤی کورد له هه ڵه بجه دا ، ژارخواردده کرێن و که س لێی وه ده نگ نایه " .ئه و وته ی مامه هه ژار له و ده مه دا دڵنیام هیچ چه شنه باریسووکێتی به که سایێتی سه لمان ڕووشدی ،تیا نه بوو، به ڵکو ڕوویقسه که ی له ده سته ڵاتدارانی دونیا و مێدیاکانی جیهانی بوو، هه رکهویستیان لاگری له که سێ یان بزاڤێ بکه ن، ئه وه نده ی په ل وپۆپێ ده ده ن و گه وره ی ده که ن، دونیای لێ وه ده نگ دێنن. له حاڵێک دا له م دونیادا به ڕۆژ و مانگ و ساڵ ، هه زاران ڕووداویتاڵ و قه یران ده قه ومێ و زۆر جڤاک و کۆمه ڵگه ی مرۆڤانی،به ده س ده یان په تا و ئافه تی کوشنده وه ده ناڵێنێ ، لێ به لێدونیا گوێی خۆی له حه نای ئه و ڕووداوه هه ژێنه رانه ده ئاخنێ.هه ر له پێوه ندی له گه ڵ مامه هه ژاری موکریانی دا پێویستهسووکه ئاماژه یێکیش به چه ن خاڵێک بکه م. هه ژار ڕاسه ئیدی ئه مڕۆکه هی هه موو کوردانه و به ڕاستیششانازییه بۆ کورد ، مرۆڤی وای تیا هه ڵکه وتووه به ڵام زێترینکاریگه رێتی بیر و هزر و ڕوانگه ی مامه هه ژار ، له سه ر کۆمه ڵگه ی ڕۆژهه ڵاتی کوردستان ، ده بینرێ .ئه و به ره ی ئه مڕۆکه ڕووی کردۆته بیری کوردایێتی و نیشتیمانپه روه ری و هه ر وه ها خامه ی کوردی بۆ ڕاژه و خزمه تیکۆمه ڵگه که ی هه ڵگرتووه، بێ سێ و دوو ، منه تبار و قه رزاری چه ن که سایێتی یه کی وه ک نه مران " هه ژار و هێمن " ه .بڕوام نییه که سیش حاشا له م ڕاستی و حه قیقه ته بکات.به داخه وه حیزب و پارت و ئالییه سیاسییه کانی ڕۆژهه ڵاتی کوردستان ، ئه وه نده ی مژول و سه رقاڵی کاری سیاسی و حیزبیبوونه ، سه تی یه کی ئه و ڕاده ، لایان له چاند و که لتووره که ی کوردی نه کردۆته وه . بێگومان له و نێوانه دا مامه هه ژار و کۆنه دۆس و شاعیری شۆڕشگێڕی واته مامه هێمن، هه ڵگریڕوونترین کارنامه لای کوردی ڕۆژهه ڵاتی کوردستانن.به ره ی ئه مڕۆی نێو ڕۆژهه ڵاتی کوردستان ، ڕاستیت گه ره کهبارهاتووی فێرگه و قوتابخانه که ی ئه م دوو زاته مه زنه یه.گه ر بۆ نموونه ش ڕاپرسینێک له نێو کۆمه ڵگه ی ڕۆژهه ڵاتیکوردستانا ئه نجام بگرێ ، دڵنیام ئه و ڕۆڵ و ده وره گرینگه یئالاهه ڵگرانی خه باتی چاندی کورد، له م به شه ی کوردستاناگه لێ خۆیاتر له زۆر بزاڤی دیکه بێت.هه ژار و هێمن ، دوو کۆڵه که ی قایم و پته وی کوردایێتی ئه م به شه ی کوردستان و بگره سه رپاک کوردستانیش ،دێنه ئه ژمار.بۆیه ئه مڕۆکه له سه ر ده زگا و سه نته ره کانی ڕووناکبیری کورد ئه رکێکی پێویسته پتر ئاوڕ له به رهه م و بیر و هزریئه م دوو زاته بده نه وه و پێویسته به رهه مه کانیان، بکرێنه وانه ینێو فێرگه و کۆلیژ و زانکۆیان .بۆ وتن ده شێ نووسه ر و شاعیر و وه رگێڕی خودان به هره و خامه چه له نگی کورد " عه بدوڕه حمانی شه ره فکه ندی واتهمامه هه ژار " ساڵی 1300 هه تاوی (1920 زایینی) له گه ڕه کی" سه رخڕێ" ی شاری مه هاباد له دایک بووه .مامه هه ژار که پێ ئه گرێ و بنده ستی و ژێر چه پۆکه بوونی گه له که ی ئه بینێ، سه ری سه ودایی خۆی هه ڵئه گرێ و هه تادوا ده می

ژین، واز لە ڕاژە و خزمە ت بە چاند و کە لتوورە کە یگە لە کە ی ناهێنێ . کوێی ئە م گە ردوون و دونیا بە رینە هە یە هە ژار لە بە ر ماڵ وە کۆڵی کوردان ، ڕێی تێ نە بڕیبێ.بە ینێ لە بە غا، دە مێ لە شام ، ساڵانێک لە بە یرووت، ڕۆژانێ لە وڵاتانی ئە ورووپای خۆراوا و گە لێ ڕۆژیش لە یە کێتی سۆڤێتی پێشوو، ئە گیرسێتە وە . گە ر چاوێک لە بە رهە می " چێشتیمجێور" ە کە ی کە سە ربردە ی ژیانیە تی ، بکە ی ، ئە دە ملات دە ر دە کە وێ ، لە پێناو گە لە کە یدا چە ندە ی مە ینە تیرۆژگاری چێژتووە.لە بیر نە کە ین هە ژار ئە ندامێکی کارای کۆمە ڵە ی " ژێ کاف"بووە کە دواتر نێوی خۆ ی بە حیزبی دێمۆکراتی کوردستان، گۆڕی.هە ر وە ها لە بە ر هە ڵوێستی شۆڕشگێڕانە لە ژیانا و خامە ی بە پێزی بۆ خزمە تی کوردان ، لە لایە ن پێشە وای کوردانە وە " قازی نە مر" لە قە ب و نازناوی شاعیری میللی پێ بە خشرا.هە مان نازناو بە مامە هێمنیش بە خشرا. ئە وە لە و سە ردە مە دابۆ لاوێکی مینا مامە هە ژار و هە روە ها مامە هێمن، شە ڕە فێکیپڕ مە زن بوو. هە ر وە ها مامۆستا هە ژار ئە و ساڵانە ی کۆڕی زانیاری کورد لە بە غا دامە زراوە، وە ک ئە ندامێکی کارا دە وریتیا بینیوە. بە رهە مە کانی مامۆستا هە ژار ئە مانە ن :1 ئاڵە کۆک، تە وریز، 1325 هە تاوی، 1945زایینی2 بە یتی سە رە مە ڕ، شام، 1957 زایینی3 مە م و زینی خانی نە مر بۆ سۆرانی، بە غا، 1960 زایینی4 بۆ کوردستان، باشووری کوردستان، 1966,1969، 1358 هە تاویتاران5 خە ییام بە کوردی ، باشووری کوردستان،1968 زایینی، تاران، 1369 هە تاوی ، سرووش6 شە رە فنامە، لە فارسییە وە، نە جە ف، 1973,1981 زایینی7 هۆزی گاوان، لە عە رە بییە وە، بە غا 1973 زایینی8 تاریخی سلێمانی ، لە عە رە بییە وە بۆ فارسی، 9 ڕە وابیتی فە رهە نگی ئێران و میسر،لە عە رە بییە وە بۆفارسی10 قانوون دە ر تێب،لە عە رە بییە وە بۆ فارسی، شە ش بە رگە، تاران، 1356 هە تاوی، 1979 زایینی، سرووش11فە رهە نگی فارسی بۆ کوردی، کە هە تا بە ئێستا چاپ نە بووە.12 یە ک لە پە نای خاڵ و سفری بێ بڕانە وە، لە فارسی بۆ کوردی تاران، 1358 هە تاوی ،1980 زایینی13 ئاری برا، وا: ڕابرا، لە فارسی بۆ کوردی،تاران،1980،1358هە تاوی14 فە رهە نگی کوردی بە کوردی بە فارسی هە نبانە بۆرینە،1358هە تاوی، 1980 زایینی15مێژووی ئە ردە ڵان، لە فارسییە وە بۆ کوردی16شە رحی دیوانی مە لای جزیری، سرووش،تاران،1361 هە تاوی، 1983 زایینی17عیرفان، بە رامبە ری، ئازادی، تاران، سرووش،1359 هە تاوی 1981 زایینی18 چێشتی مجێور، پاریس، 1997 زایینیشیاوی وتنە زۆرێ لە بە رهە مە کانی مامۆستا هە ژار لە ملاولا ، بە بێ ئیزنی خۆی و پاش خۆی، بێ ئیزنی بنە ماڵە کە ی لە چاپ دراون.هە ر وە ها سە رجە می بە رهە مە شێعرییە کانی ساڵی2001 زایینیلە لایە ن دە زگای چاپ و پە خشی ئاراسە وە لە باشووریکوردستان بە چاپ گە یشتووە. مە زاری پیرۆزی مامە هە ژار ئێستێ لە گۆڕستانی "بوداغ سوڵتانیشاری مە هاباد" دا جێیی سە ردانی ئاشقانی ئە و زاتە بە رزە یە.سە رچاوە کانی ئە م نووسراوە :سە رجە م بە رهە مە کانی مامۆستا هە ژارگۆڤاری کە یهانی فە رهە نگی، ژمارە 5، ساڵی 1367 هە تاوی نە مریی لە ئە دە بدا، ئۆرخانی غالب،چاپی یە کە م، سوێد1998چاپی دووە م ،کوردستان،1999 هە ر وە ها بیرە وە رییە کانی خۆم سە بارە ت بە مامۆستا هە ژار Renas caf@yahoo.com